

(PLECS)

D'HISTÒRIA LOCAL

NÚMERO 43 • FEBRER 1993

ELS CENTRES D'ESTUDIS I LA HISTÒRIA LOCAL

El novembre de 1991 es va celebrar el I Congrés Internacional d'Història Local, organitzat per L'AVENÇ a Barcelona. Poc més d'un any després, les actes són a punt de publicar-se la qual cosa és una bona notícia ja que, indubtablement, serviran per precisar i rellançar el debat entorn de la història local. Tanmateix, les actes no comprenen totes les manifestacions del congrés; finalment, no ha estat possible de publicar algunes taules rodones i comunicacions. És en aquest sentit que PLECS ha decidit de publicar alguns d'aquests materials i, especialment, la taula rodona entorn dels centres d'estudi que apareix en aquest número.

Hi ha diversos motius que aconsellaven la publicació d'aquesta taula rodona: en primer lloc, l'interès en si mateixa, i l'ac-

tualitat dels temes que es tractaren; en segon lloc, per suposar una continuació del debat entorn dels centres d'estudis que, des de PLECS havíem iniciat amb una altra taula rodona, al número 27 del juny de 1990, amb l'anunciat «Els centres d'estudi locals: present i futur»; i, en tercer lloc, per ser aquesta taula rodona que ara publiquem una reflexió entorn de la Coordinadora de Centres d'Estudis de Parla Catalana, en els moments de la seva gestació. Així, aquest material actualitza el debat sobre els centres d'estudi i la història local i, al mateix temps, ens indica que en poc més d'un any s'ha avançat notablement en la coordinació dels centres. Ja hi ha una entitat constituïda i es treballa en unes actuacions concretes, tal com es podrà comprovar

en l'assemblea d'aquesta entitat convocada per al proper dia 6 de març a Manresa.

En la taula rodona, que va moderar Josep M. Benaül, van participar Llorenç Ferrer i Alós, Antoni Gavaldà, Joan Camós i Jordi Canal; tots ells han revisat les seves intervencions per ajustar-les a un llenguatge escrit, tot i que s'han deixat expressions pròpies del llenguatge oral i col·loquial utilitzat en una taula rodona. També s'ha transcrit part del debat posterior, amb intervencions de Joseba Agirreazkuenaga, Pere Anguera, Ramon Arnabat i dels mateixos ponents. Insistim, doncs, que el propòsit és fomentar el debat entorn de la història local i la reflexió sobre el paper dels centres d'estudis.

Editor: Daniel Fernández. **Director:** Jesús Mestre i Campi. **Cap de Redacció:** Ramon Sorribes. **Coordinació:** Jordi Garreta.

Consell de Redacció: Joan Boadas, Pep Burgaya, Agustí Colomines, Antoni Gavaldà, Roger Marcet, Andreu Mayayo, Xavier Pedrals i Mercè Renom

Assessorament lingüístic: Ànnia Bosch. **Disseny Gràfic:** Josep Gómez i Pilar Villuendas.

DIPUTACIÓ DE BARCELONA / L'AVENÇ

EL DEBAT SOBRE LA HISTÒRIA LOCAL

Llorenç Ferrer i Alós: Tot i que pertanyo al Centre d'Estudis del Bages, la meua intervenció no pretén explicar la trajectòria o les línies que puguem desenvolupar des del Centre, sinó que m'ha semblat que calia intentar fer una anàlisi o unes reflexions més globals que, insisteixo, estaran evidentment condicionades per aquesta pròpia situació.

El punt de partida de la meua intervenció és la discussió que va haver-hi entorn de la ponència de Pere Anguera. La conclusió que vaig extreure és que, en el debat que a Catalunya estem mantenint sobre la història local, hi ha en realitat dos qüestions o nivells diferents de discussió: hi ha un primer nivell epistemològic o metodològic, segons el qual la història local aborda problemes i temes que, des d'aspectes més globals, també tenen respostes diferents. Però, el concepte sobre el qual estem parlant és el d'història local entesa com la història que es fa fora de Barcelona. Aquest és el problema de fons i, sinó, recordem el que es va dir ahir. Això és bo o no és bo? No entraré a considerar-ho. Probablement això va acompanyat d'un cert aire una mica «despectiu», entre cometes, i ahir Anguera ironitzava sobre el tema, de forma molt encertada: una publicació amb peu d'impremta d'un centre d'estudis és classificada en un lloc, i una altra amb peu d'impremta diferent és classificada en un altre lloc. Per tant, caldria rumiar com podem sortir d'aquesta situació en el debat global, d'aquest cert menyspreu, si voleu, potser inconscient. Per tant, la meua reflexió des d'un centre d'estudis té com a punt de partida que fem història local en aquest sentit, és a dir, tenim un àmbit d'actuació territorial concret, i aquest és un condicionant que ningú no pot oblidar.

Els centres d'estudis apareixen, per les raons que siguin, per conèixer el país, per conèixer el medi, d'allà on s'han arrelat; per tant, el seu objectiu és estudiar el marc local i divulgar-ne el coneixement. I això no ho podem perdre de vista, perquè els lectors de les publicacions dels centres d'estudis són, fonamentalment, gent dels pobles i de les comarques. I si aquesta gent no compra els llibres, ja m'explicareu qui els compra —perquè aquest és un altre tema que també haurem d'abordar, el tema de les publicacions. Per tant, primera qüestió: els centres fan història local des del

marc local, que després hem de veure com poden incidir a nivell més global, a nivell d'història de Catalunya.

La segona qüestió o nivell de discussió que volia plantejar és l'extraordinària diversitat d'experiències. Hi ha molts tipus de centre d'estudis: centres d'estudis vinculats a arxius i museus; centres d'estudis barallats amb els arxius i amb els museus; centres d'estudis locals d'un poble que són quatre amics i poca cosa més; centres d'estudis que només són pràcticament estudiants universitaris; d'altres que tenen un abast més ampli, etc. És a dir, hi ha una gran diversitat. I això també condiona qualsevol tipus d'anàlisi que haguem de fer sobre aquesta qüestió.

ELS OBJECTIUS DELS CENTRES D'ESTUDI

A partir d'aquí voldria plantejar el que penso que són quatre objectius o finalitats que cobreixen els centres d'estudis, intentar apuntar alguns problemes i, al mateix temps, suggerir línies a partir de les quals es podria actuar.

En primer lloc, els centres fan una tasca d'enquadrament. D'enquadrament de què i de qui? D'enquadrament de persones molt diverses: ahir es posava molt èmfasi en els joves historiadors, professors d'instituts i d'universitat, etc., com a components dinamitzadors i renovadors en el tema de la història local. És cert. Però no són els únics components dels centres d'estudis, i potser malament que només fos així. Els centres d'estudis, almenys una bona part, engloben altra gent. És a dir, reuneixen els erudits locals, —i des d'aquí voldria fer una certa reivindicació d'aquests erudits locals—, tot i que evidentment alguns monopolitzen el patrimoni i dificulten a vegades la recerca. Malgrat això, és a la gent que ha mantingut una historiografia local que, almenys els que hem fet treballs sobre aspectes d'aquests, hem hagut de recórrer sistemàticament. També comprèn aquell capellà de poble que té una manera de fer història molt allunyada de la forma que s'encararia avui el treball històric, però que aporta notícies i informació. Finalment també comprèn els voluntaris, aquells afeccionats a la història que són sovint la base dels centres d'estudis i que, a vegades, quants més n'hi ha, més potència té el centre d'estudis. Per moltes raons: per qüestions d'adquisició i distribució de publicacions, per poder or-

ganitzar aspectes de recerca, que per molt que diguem que l'administració ho ha de fer atès que els recursos són escassos, hi ha coses que només es poden fer si es compta amb aquesta gent voluntària que treballa desinteressadament: inventaris, fotografies de masies, etc. tota una sèrie de coses que poden semblar poc importants, però que en el marc local acaben sent molt importants. Per tant és una xarxa humana que s'ha de fer treballar; fer-la treballar des de la pròpia gent que dirigeix les entitats, però també —i després en parlaré— des d'una col·laboració molt més intensa amb l'administració.

La segona finalitat que voldria abordar, és el tema de la conservació, inventariació, arxiu, etc. I això no vol dir posar-se en el terreny dels arxivers, dels arxius ni dels museus: aquí sóc partidari d'un model en què els centres d'estudis siguin de fet una peça més de tot allò que envolta la conservació de materials, recerca, etc., i estiguin vinculats i ben avinguts amb els que porten els museus i els arxius. Aquesta col·laboració s'ha d'estendre a les biblioteques locals perquè en molts pobles és l'única forma de recollir programes, de recollir el material que s'està generant. I si trobem una biblioteca que sigui sensible a això, i per sort cada vegada ho són més, es pot avançar molt en aquest sentit. Perquè sinó, a les ciutats això es conserva, però en els pobles és un autèntic desastre la conservació del material que s'està generant. La conservació val molts diners i, segons a quins nivells, l'administració no està disposada a facilitar-los. No és una proposta de reivindicar la dotació de recursos, però l'enquadrament que fan els centres d'estudis de persones interessades per la història pot contribuir a obtenir molt més rendiment a uns recursos escassos i és tota una prova de col·laboració efectiva. Posem un exemple: un catàleg-inventari de les cases de pagès d'una comarca val diners i no es fàcil obtenir recursos que cobreixin totes les despeses. En aquest sentit, els aficionats poden fer la feina, coordinats pel centre, i l'administració posa els recursos per assegurar que el treball tingui una mínima qualitat.

El tercer apartat al qual volia fer referència és el tema de la recerca. Evidentment els centres d'estudis han de promoure la investigació. El tema aquí és extraordinàriament complex, perquè el material d'investigació que es genera és desigual i algun, fins i tot, totalment desapropita-

Els ponents de la taula rodona sobre «Centres d'Estudis i la Història Local». D'esquerra a dreta, Jordi Canal, Llorenç Ferrer, Josep M. Benaül (moderador), Antoni Gavalrà i Joan Camós (Foto: Lluís Castells).

ble. Més d'una vegada hem caigut en el parany de comprar un llibre pel títol i després haver-te'n penedit, perquè com que ho has de comprar via correu, el contingut no s'ajustava a l'anunciat del títol, ni la qualitat és realment la que esperaves. Per tant, els centres d'estudis han de donar estímuls perquè la història local vagi incrementant el seu nivell, i tingui una certa línia metodològica. Probablement una de les deficiències, i aquí em poso més en el vessant teòric de la història local, de les investigacions que es fan, és que són investigacions positivistes, que sovint no responen preguntes. No hi ha preguntes, ni hi ha tampoc metodologia. La investigació vol ser per si mateixa: investigo la capella de tal, però és que no hi ha preguntes sobre què carai vull anar a estudiar d'aquella capella, què és el que m'interessa. Caldria fer un esforç en aquest sentit per intentar incrementar aquest nivell de la recerca, procurant que els treballs que s'estan fent, responguin preguntes i tinguin una mínima metodologia. Perquè sinó s'acaben convertint en treballs que ens són útils perquè ens aporten algunes dades, però que en conjunt la impressió és d'una certa pobresa, i això provoca que des d'alguns nivells es desprestigiï, com apuntava al començament.

Aquí caldria també plantejar una altra qüestió que és el tema de la coordinació entre centres d'estudis. ¿Fins a quin punt en aquests moments seríem capaços de començar a realitzar recerques col·lectives? Hi ha alguna experiència, com la del Baix Llobregat, que permet a tota una sèrie de gent de posar-se a treballar sobre un tema, la qual cosa dóna els seus fruits, perquè obliga al debat, a conversar entre la gent que fa coses, i, per tant, incrementa la qualitat; també genera un material que té un títol genèric, que a ni-

vell general té més interès. Al Centre d'Estudis del Bages, per exemple, es va fer una conversió similar amb les miscel·lànies. Les miscel·lànies en aquests moments estan molt anquilosades: a vegades són un autèntic poti-poti amb treballs de molt poca qualitat i, a més, si m'interessa un article, és més fàcil fer-ne una fotocòpia. Aleshores et trobes forçat a dir: «anem a preparar un monogràfic»; entenem per un monogràfic un recull de treballs sobre un tema concret, que obliga a compartir preguntes, i també dóna la possibilitat d'incrementar la difusió i les vendes del volum. En aquest sentit, qualsevol llibreter que distribueix catàlegs, si li envieu una miscel·lània no us la treurà, perquè la persona que compra si veu «miscel·lània de no-sé-què», es pregunta: «això què carai deu ser?»; en canvi si li envies un títol més genèric, la cosa pot funcionar millor. Però, tot això no ho dic només des d'un punt de vista de política editorial, sinó que penso que les recerques col·lectives són una manera d'obligar a formular preguntes i obrir discussions entorn de la recerca. Evidentment la investigació també és possible des del punt de vista de la realització d'inventaris i catàlegs, que permet la xarxa humana d'afezionats i voluntaris que he parlat abans. I aquí pot ser important la organització de cursos de formació que ens permetin d'incrementar el nivell, de donar instruments perquè aquests erudits locals o gent que a vegades fa treballs molt senzills, puguin incrementar el seu nivell.

Quan parlava de coordinació, a nivell de centres d'estudis, em referia a la possibilitat d'aventurar-nos a fer una crida col·lectiva sobre algun tema concret. És possible homogeneïtzar determinades recerques: per exemple, treballar sobre sèries parroquials, de naixements, de

baptismes. Si féssim una crida col·lectiva des dels diferents centres d'estudis, on hi ha gent que treballa en coses molt diferents, proporcionant unes plantilles determinades potser seríem capaços de generar un banc de dades extraordinari, que d'altra manera és impossible de recollir a Catalunya. I cap historiador, per molt professional que sigui, per molta història general que vulgui acaparar, no és capaç de poder mobilitzar tots aquests recursos humans que des dels centres d'estudis podem tenir a les mans. Seria una aventura interessant plantejar-s'ho des d'una possible coordinació.

Quarta finalitat o objectiu: la divulgació. Totes aquestes activitats que he explicat no tenen sentit sense divulgació. Els centres d'estudis sobretot publiquen llibres, o una de les seves tasques més importants és la publicació de llibres. En el tema de la publicació cal distingir dos nivells: un, que fem divulgació en el sentit que volem que la història local arribi als pobles i comarques on estem inserits, i aquest és un aspecte fonamental, ho he dit abans; és la primera funció que tenen els centres d'estudi, perquè és el públic al qual es dirigeixen, qui els compra els llibres —també recolzo el que s'ha dit abans sobre el vessant divulgatiu d'altres vies com exposicions, vídeos, etc. Però també és cert que molts dels llibres que es publiquen són d'investigació, i no podem pretendre que un llibre en què hi ha molt aparell estadístic i crític, arribi al gran públic, perquè això té les seves dificultats i s'ha d'entendre. Per tant, també fem investigació, i aquesta investigació ens interessa que surti fora del marc local en què estem, i aquí fracassem absolutament. Els nostres llibres no circulen. I, per tant, la crítica que ahir deia que són els historiadors generals els que no uti-

litzien els fons locals, té també una lectura a la inversa: l'historiador general que fa un estat de la qüestió o que es planteja un tema en termes comparatius, quan vol aconseguir un llibre ho té tan complicat que opta per no utilitzar-lo. Si heu passat per aquesta experiència, sabreu a què em refereixo. Els PLECS D'HISTÒRIA LOCAL de L'AVENÇ ens han ajudat a saber que el llibre existeix, però aconseguir-lo acaba sent molt complicat. Aquest és un tema que cal abordar immediatament; hem de trobar algun mecanisme que a tots plegats —arxius, museus, centres d'estudis etc.— ens serveixi per donar a conèixer i posar a l'abast les nostres publicacions. Podria ésser un catàleg amb totes les publicacions, o una llibreria on es puguin adquirir, de tal manera que puguin circular a nivell de tot Catalunya i, per tant, puguem anar a una història comparada, que és en definitiva el que té sentit quan treballes sobre una comarca.

Bé, i acabo. Hi ha problemes de finançament, sobre els quals caldria reflexionar, però que no hi entraré. És un tema complicat; els centres d'estudis som uns grans pidolaires, i com que no tenim subvencions globals, cada vegada que fem un llibre es tracta de veure a qui enredem; a vegades a la Generalitat, a una empresa privada, etc. Som uns grans pidolaires i això en el fons és molt indigne. Potser caldria intentar trobar més formes de conveni amb l'administració: conveni, per exemple, per contribuir a l'ordenació dels arxius locals, si és que l'administració no ho està fent en aquell poble o comarca; conveni per fer tasques d'assessorament, etc. És a dir, formes de conveni que evitessin la situació que hem descrit al començament.

Tanco l'intervenció resumint quatre idees que poden entrar en el debat: el tema dels convenis, és a dir, crec que hauríem d'estudiar aquesta fórmula de vinculació amb l'administració per fer més estables els recursos; el tema de llançar programes col·lectius de recerca que podria ajudar a dinamitzar els mateixos centres d'estudis i a recuperar el prestigi, que en bona part ens mereixem; el tema de publicacions, sobre el qual crec que és fonamental una coordinació, l'organització d'algun tipus d'instrument molt elemental que permeti qualsevol persona conèixer o trobar les publicacions; i, finalment, hem d'anar a algun tipus d'associació, de federació de centres d'estudis, que, utilitzant una paraula molt mercantil, es converteixi en una

espècie de *lobby* que pugui pressionar sobre els mitjans de comunicació, perquè, com sabeu, el poder de la comunicació està a Barcelona, i a Barcelona tot el que es fa fora de Barcelona, fora del Tibidabo, és fer-ho a pagès, i aleshores les coses pràcticament no es recullen mai. I en això hi cau fins i tot L'AVENÇ: el congrés que prepara el Centre d'Estudis del Bages sobre Catalunya i la Restauració, que pretén tenir un interès que vagi més enllà d'una pura realitat local, quan surt a L'AVENÇ surt —no en aquest número, sinó en el número anterior— anunciat als PLECS D'HISTÒRIA LOCAL; els quals tenen la seva dignitat. L'exemple reflecteix les contradiccions dels centres d'estudis a Catalunya.

QUÈ ÉS UN CENTRE D'ESTUDIS?

Antoni Gavaldà: Hi ha molts temes per tractar dintre de la problemàtica dels centres d'estudis i d'història local. Em basaré i vull proposar una mena de regles o de normes per considerar i definir que és un centre d'estudis o institut d'estudis locals. Des de l'Institut d'Estudis Vallencs ho tenim bastant discutit i assumit, i algunes vegades veiem que no tot el que es diu centre d'estudis o institut d'estudis realment ho és.

Primer de tot, cal intentar fer una definició de centre d'estudis; seria el nom amb què és coneguda una agrupació d'estudiosos organitzada d'una localitat, d'una contrada, d'una comarca o de demarcacions més àmplies, amb la finalitat de fomentar i promoure estudis sectorials o globals de l'àmbit d'influència, en relació amb vessants generals de recerca, i la seva posterior divulgació mitjançant medis orals, escrits o àudio-visuals. Alguns centres d'estudis s'han convertit en eix aglutinador de la realitat comarcal de la seva zona, en l'àmbit de la divulgació, en funció de les competències que li ha atorgat l'ajuntament, de la capital comarcal, del nombre d'investigadors, i dels col·laboradors que hi participen. Partint d'aquesta definició de centre o institut d'estudis, que pel cas és la mateixa cosa, entraria a presentar-vos aquestes regles que considero bàsiques i que algunes, després, m'agradaria que fossin objecte de debat. No entraré per tant en tota la qüestió d'història local, ni de l'espai, perquè això ja es va tractar ahir; opino que la recerca de la història local és aquella que respon preguntes d'un determinat territori amb claredat.

Això seria la idea bàsica que ahir es va dir, i que comparteixo.

Voldria assenyalar que la història local realitzada a partir dels centres d'estudi, fa una sèrie d'anys tractava, sobretot, aspectes de globalització, o sigui, es feien llibres generals, i que ara, amb l'especialització pot semblar que no siguin útils. Aquests estudis particularitzats que es feren en el seu moment van tenir la seva funció, i no va venir malament un cert positivisme. En algunes ocasions, ja anava bé que el primer llibre fos d'aquesta temàtica general, per fer venir després l'especialització. No hem d'oblidar, tampoc, que el llibre és un article de consum i que, per tant, s'ha de vendre. Un llibre general, positivista, podia optimitzar resultats quan les administracions no pagaven ni cinc.

Un punt que també m'agradaria que entrés en el debat, és el de les línies d'investigació en els centres d'estudis. Estic a favor i faig un cant —moderat— sobre els premis, les borses d'estudi, ja que poden encetar línies d'investigació que en aquella comarca es necessita que hi siguin. Es diu i es repeteix que els premis són per fomentar treballs que estan en curs de realització; l'Institut d'Estudis Vallencs ho hem fet al revés. Moltes vegades han estat temàtiques que encara no havien estat iniciades les que hem promogut a través d'aquests premis, concursos, borses d'estudi, les quals, per altra part, no van malament per a qui els rep, ja que són la manera de finançar part d'un treball perquè tot l'altre, com sabeu, normalment és gratuït.

Un aspecte que també vull deixar entreveure, és sobre el disseny del material, dels llibres que presentem. Crec que ens hauríem de fixar una mica més en els dissenys que presenten les administracions públiques, que es gasten quantitats de diners en llibres molt ben impresos, en tapes cridaneres, etc. En algunes col·leccions, els centres d'estudi presenten la tapa normalitzada des del número u fins al número cinquanta, cosa que no és gaire llamenera; és prou conegut que, avui en dia, tot entra pels ulls. Això val uns diners però els centres d'estudis també ens ho hem de plantejar, perquè la venda, insiteixo, és un dels punts claus.

Un altre aspecte és la qüestió de l'ensenyament. En l'apartat de literatura catalana hi ha mensualment una roda per les comarques de la persona a la qual se li dona el guardó de literat del mes. Això ha generat una demanda, pel que fa a la

literatura, del públic infantil i juvenil. D'acord que molts joves no segueixen llegint després, i que es llegeix poc. Però una mica la llavor està posada. Què fa la història per ser accessible i apropar-se a l'alumne i al ciutadà del carrer? Com festedgem els possibles lectors? Quin tractament donem a alumnes d'EGB, de BUP, de COU, d'FP perquè les ciències socials siguin agradoses i perquè després tingui una continuïtat quant a lectura i interpretació? Si realment no ho comencen de petits, de joves, després hi ha molta feina perquè s'hi enganxin.

Voldria, també, parlar breument sobre la crisi de recanvis que s'està observant a la direcció, a la gestió dels centres d'estudis. Jo diria que, fins el 79, hi va haver la vella guàrdia resistent, que va mantenir la flama i, així, d'aquesta manera es va poder enllaçar posteriorment amb el relleu i el suport dels ajuntaments democràtics. Del 79 fins a l'actualitat hi ha una nova guàrdia combatent, perquè resulta que s'han de fer mans i mànigues en molts fronts, i s'han d'encaixar moltes mans per aconseguir subvencions. Però a partir del 2000, que és a tocar, hi ha renovació de dirigents als centres d'estudis? S'hi endevina aquesta renovació? Estan entrant els joves historiadors dins d'aquest cercle? O només porten el llibre per ser publicat i adéu-siau? Crec que hi ha una arribada als centres d'estudis de gent molt diferenciada: els arribistes de torn, que porten el llibre sota el braç, el deixen damunt de la taula, sovint ple d'incorreccions estilístiques i ortogràfiques, i després, els de sempre, s'han de cuidar de la correcció, del seguiment de la producció, de la distribució, etc. Un altre grup serien el de les persones «històriques», que hi creuen i que per tant lluiten dintre d'aquest camp; i un tercer els successors, als quals no veig un futur massa clar de renovació.

En definitiva, s'està observant que els centres d'estudis són la «ventafocs de l'administració». Hi ha un servei en aquest país que es diu Servei d'Arxius —de centres d'estudis ja no en diu res— que només reparteix unes engrunes, minses, per una determinada publicació. No hi ha un criteri establert del que podem percebre de cada publicació: amb una publicació ens donen unes pesetes i amb una altra, després, quan resulta ser més gran de més envergadura, en rebem la meitat. Per tant, què fa aquest Servei d'Arxius? Sota quins criteris reparteix les subvencions? Què aporta, a part de venir a les presentacions

dels llibres quan se l'invita? En conjunt, s'observa una manca d'unitat pel que fa als centres d'estudis, i un excés d'individualisme. A totes les reunions surt, i és que una mica som els ploricons de fira. Sabem què s'hauria de fer, i realment no es fa. I, per tant, trobo que hi ha molt poca reflexió de futur. I, això, opino que és sumament perillós.

UNES REGLES PER ALS CENTRES D'ESTUDIS

Presentaré, doncs, unes regles que podrien ser vàlides per considerar-se un institut o centre d'estudis, a l'estil de les que van fer aquells cooperativistes a Rochdale, al Regne Unit, segons les quals per ser una cooperativa, s'havia de posseir unes determinades peculiaritats, s'havien de reunir unes premisses essencials i unes altres que, si no es tenien, no passava res, però que era millor tenir-les. I, com és obvi, tot estés en permanent renovació. Per tant, com a premisses inicials, diria que són les següents:

►Primer punt: un centre, un institut, ha de ser una cosa volguda per un grup de persones amb inquietuds culturals, i per un gruix d'investigadors. Si aquest institut és preparat des de dalt —perquè n'hi ha que estan creats per alguna administració—, se li ha de donar després de la naixença el suport necessari per desenvolupar-se, a l'alça o a la baixa, perquè no hi ha res que duri cent anys. Si l'institut és creat des de baix, des de la base, ha de ser conscient que en un moment determinat pot plegar tranquil·lament i els investigadors, les persones que formen part d'aquest institut, poden ajuntar-se amb una altra entitat i seguir endavant.

►Segon punt: en un centre d'estudis o institut crec que hi hauria d'haver un mínim de gent activa, de l'ofici, que escriu i que per tant investigui, i que no es dediqui només a corregir publicacions.

►Tercer punt: un institut o centre d'estudis hauria de procurar tenir objectius i projectes d'investigació, a curt i a llarg termini. L'aglutinació llavors serà un fet constant i donarà raó de ser a aquesta entitat, evitant cada vegada més el risc de la improvisació i de no dur un rumb dissenyat. Hi ha centres d'estudis que publiquen només el que els arriba i no porten una línia clara quant a criteris editorials.

►Quart punt: un institut o centre d'estu-

dis hauria de tendir a tenir persones de diversos àmbits o disciplines, en definitiva a intentar ser interdisciplinar, per tal com avui hi ha aspectes que necessiten els camps del saber de dues o més àrees per emetre un informe coherent i convincent. Sovint s'està posant molt d'èmfasi només en l'aspecte històric: sóc de l'opinió que han d'entrar la pluralitat d'àrees del saber, ja que totes i cada una són bàsiques per emetre informes a ajuntaments, a consells comarcals, a l'administració que, en general, pot demanar una opinió científica.

►Cinquè punt: també hauria de tendir a procurar-se una biblioteca àmplia de temàtica local, comarcal o nacional per facilitar la feina de recerca i la posterior consulta. En el cas que a la localitat o comarca ja existís una biblioteca amb un bon fons, indiscutiblement la previsió hauria de ser més modesta, potser només de complement. A bastants centres d'estudis arriben llibres d'intercanvi i el que es fa és un repartiment entre els seus associats amb temàtiques afins. Trobo que és un mal servei. És interessant que el material es quedi en el centre i que s'iniciï una biblioteca local i comarcal.

►Sisè punt: un institut o centre d'estudis hauria de ser capaç d'emetre opinions i dictàmens que li pertocuen en els diversos camps de saber. Així hauria de ser normal, i fins i tot saludable, emetre el seu parer en temàtiques àmplies que afectin la vida ciutadana d'un poble, d'una comarca o d'una demarcació. Ja n'hi ha d'exemples: hi ha hagut alguns centres d'estudis de les comarques de Tarragona que es van plantejar de fer una publicació per conscienciar i per recordar per al futur el que havia succeït amb una qüestió política que intentava dur a terme la Generalitat en aquestes comarques. Aquesta també pot ser una de les feines dels centres d'estudis: no només veure la perspectiva de passat, sinó algunes vegades involucrar-se amb la perspectiva de present.

►Setè punt: un institut o centre d'estudis hauria de procurar formar part d'un dels cinc pilars on sustentat-se, que serien: investigadors purs, biblioteques, arxius, museus i professionals de l'ensenyament de la localitat o de l'entorn, amb el ben entès que tota bona sustentació hauria de configurar-se en el major conjunt d'aspectes individualitzats que el prefiguren.

►Vuitè punt: un institut ho serà més i tindrà personalitat pròpia conforme dis-

posi de persones competents alliberades per fer treballs de coordinació i d'intercanvi d'informació amb d'altres. Això del voluntarisme s'està acabant, cada vegada més. Resulta que la pressió social a la que tots estem sotmesos ens exigeix sovint currículums, etc. Això implica que els centres d'estudis haurien de tenir persones alliberades, remunerades, i que les feines de coordinació fossin dutes per aquestes persones.

► Novè punt: un institut o centre d'estudis hauria de procurar-se un finançament regular de les administracions públiques (ajuntament, consell comarcal, diputació), amb la pretensió d'arribar en un cert temps a configurar-se una fundació paral·lela que impliqués la possibilitat de rebre fons desgravatius d'empreses i de particulars.

► Desè punt: un institut convindria que es plantegés la seva línia editorial per tal de convertir-se, sol o mancomunadament, en una empresa editorial pel que fa als seus llibres, divulgació i distribució. En aquesta empresa, en una primera fase, seria necessari l'ajut volgut de l'administració pública catalana, amb més recursos i més mitjans, sovint no suficientment aprofitats.

► Onzè punt: un institut hauria de procurar que els seus dirigents fossin canviants, i que la renovació directiva resultés una cosa lògica, que entrés en una tònica de normalitat. Com que ja fa anys que ens movem en centres d'estudis, sabem, com vosaltres, que alguns no tenen renovacions regulars, potser perquè no ho agafa ningú. Això, a la llarga, presentarà dificultats.

► Dotzè i últim punt: un centre d'estudis hauria de precisar la relació amb altres centres del país, i procurar realitzar temes conjunts d'interès comú. La possible asfíxia intel·lectual ha passat, i passa, sovint, per veure només el propi i no res de l'entorn, aspectes que s'han de tenir presents per superar-los adequadament. Sovint, en una mateixa comarca, hi ha cops que dos centres no tenen intercanvi de publicacions, o no tenen un lligam d'informació sobre actes o altres temes.

Proposo el debat sobre aquesta base, sobre què és un centre d'estudis. Clarificar, crec, és un bon remei per avançar.

EL CENTRE D'ESTUDIS I LA COMUNITAT LOCAL

Joan Camós: Bé, jo no sé si el meu centre, el Centre d'Estudis de l'Hospitalet,

compleix totes aquestes característiques que acaben de dir, en tot cas ens perdonareu. Aquesta comunicació l'hevia de presentar el Carles Santacana, que està malalt i està impresa en el dossier que teniu, per tant és més fàcil a l'hora de comentar-ho.

El primer és definir qui som el Centre d'Estudis de l'Hospitalet: a veure, nosaltres, des de l'any 1984-85 que vam començar, som una associació, entitat o el que es vulgui dir independent, no tenim cap vinculació amb les institucions. Funcionem a través de socis, tenim uns tres-cents i escaig socis, que paguen una quota d'unes mil cinc-cents pessetes el trimestre, la qual cosa ens cobreix un 30% de les despeses d'infraestructura. Tenim uns quatre milions a l'any de despeses d'infraestructura, de pagament de la llum del pis, més el personal que hi és; funcionem a base de plans d'ocupació a través de l'INEM i de contractes de pràctiques i de tot el que puguem utilitzar per tenir gent treballant-hi. Hem arribat a tenir unes dotze persones treballant amb salari, la qual cosa vol dir un muntatge de dedicació per part de la persona que porta la gestió impressionant i unes perspectives de futur, doncs, que ja us explicarem d'aquí a dos anys si existim. Perquè evidentment els projectes que ens plantegem, poden suposar entre deu i quinze milions a l'any.

Nosaltres funcionem a través d'un programa, és a dir, no fem una història localista, ni commemorativista, ni els «istes» que vulguem, sinó que d'alguna manera la història que pretenem, tindria dos objectius bàsics: un que és a través de la realitat concreta, a l'entorn de l'Hospitalet, estudiar, col·laborar en el coneixement d'aquesta realitat concreta, en el seu marc general, i procurar col·laborar en la realització d'una història general. I, en segon lloc, la divulgació d'aquesta investigació històrica de manera que participi en el desenvolupament cultural del conjunt de la població. Per tant, no és només un treball d'un centre d'estudiosos, sinó que és un treball on l'element de divulgació té un paper central. Evidentment un programa de treball vol dir implicar els historiadors i implicar també altres sectors en aquest mateix treball. I per altres sectors em refereixo a enginyers, a economistes, o el que faci falta, i la gent que puguem anar sumant a la mateixa tasca.

Defugim plantejaments sense meditar; els plantejaments que fem, d'alguna manera els hem meditat bastant, pensem

que tenim una funció social en relació amb la ciutat, juguem un paper en relació amb la vertebració social d'aquesta ciutat. El nostre programa condiona les activitats que fem. Som una perifèria, l'Hospitalet no és Barcelona, l'Hospitalet no és Baix Llobregat, ningú no sap què és. L'Hospitalet és aquest món perifèric i, això que en sociologia d'alguna manera ja existeix, en història encara no hem entrat en l'anàlisi del que suposa.

Fem una mica d'història. Quan vam iniciar el Centre d'Estudis, la primera qüestió que vam preguntar-nos va ser veure quin era l'estat dels estudis que hi havia sobre la ciutat. Vam muntar l'Assemblea Intercomarcal d'Estudiosos, amb la finalitat que sabéssim exactament què és el que s'havia publicat, què és el que s'havia estudiat. Amb això vam editar una primera bibliografia sobre la ciutat. L'Hospitalet, amb 270.000 habitants, tenia moltes menys publicacions que qualsevol població d'uns 20.000 habitants, per tot el condicionament geogràfic barceloní, etc. Un segon bloc de treball durant temps va estar centrat en el tema de la comarcalització. El tema de la comarcalització té implicacions geogràfiques, històriques i polítiques i, per tant, tot i organitzar unes jornades sobre el tema, com que tenia moltes implicacions polítiques, la nostra proposta va quedar absolutament a l'aire. Vam treballar un altre tema important que era la normalització lingüística dins de la localitat, i per tant vam muntar unes jornades en col·laboració amb altres entitats sobre la normalització lingüística. Això és, en part, una mica d'història d'alguns dels blocs temàtics que hem tractat.

Què vol dir això? El Centre d'Estudis, el seu tipus d'activitats a l'entorn de la història, parteixen d'adequar-se a la realitat i als seus déficits; buscar un equilibri entre la recerca i la divulgació. L'esforç no s'ha de centrar exclusivament en la recerca. El paper de la divulgació pensem que és fonamental, i integrar aquesta divulgació en una dinamització comunitària, tant a nivell escolar com en altres nivells, i utilitzar altres eines d'intervenció social que no es redueixin simplement a les publicacions. Hi ha la dificultat de la lectura, la poca venda dels llibres i, per tant, la necessitat d'actuar amb altres nivells ja que moltes vegades les publicacions es queden mortes amb una difusió realment molt reduïda. Pensem que la funció dels centres d'estudis passa també pels debats que es fan, que fem, que puguem fer a l'entorn

de reflexió sobre la història de Catalunya, perquè pensem que és absolutament necessari poder contrastar, i poder debatre.

LES ACTIVITATS D'UN CENTRE D'ESTUDIS

Quin tipus de qüestions ens preocupen? Ens preocupen qüestions a l'entorn de fenòmens culturals, a l'entorn de fenòmens d'identitat, a l'entorn de fenòmens d'urbanisme, a l'entorn de la problemàtica de les àrees perifèriques.

Quina és l'activitat que en aquests moments estem portant a terme? Diria que se situa en cinc nivells. Una és l'actualització bibliogràfica: fa cinc anys vam publicar una primera bibliografia, i ara hem fet una actualització d'aquesta bibliografia, però no limitant-la simplement a l'actualització, sinó plantejant-nos quin és el futur d'això. És a dir, això és una eina de treball bàsica; qualsevol persona que vol treballar sobre la localitat ha de poder conèixer el que s'ha publicat fins aquest moment a tots els nivells. S'ha informatitzat la base de dades, connectant-la amb la Universitat Autònoma a partir del Centre de Documentació d'Història Local, que ha convidat tots els centres d'estudis que facin el mateix, de manera que aquest servei informatitzat sigui un primer element de coordinació entre tots els centres. La finalitat és que puguem saber el que es fa a Valls i a qualsevol altre racó de Catalunya que casualment estan tractant —perquè en el fons tots ens movem sobre el mateix tipus de preocupacions—, preocupacions semblants a les que estem tenint nosaltres. Pensem que aquesta és una eina que seria bo que la poguéssim portar a la pràctica.

La segona activitat d'aquest projecte suposaria fer un fons local, que no és el mateix que una bibliografia. Què fer amb el fons local? Hem estat tres persones dedicades durant més d'un any a fer aquesta actualització bibliogràfica, només del 1985 al 1990, i són uns 600 registres bibliogràfics. Cal fer un petit resum de cada registre, fer un mínim nivell d'indicadors perquè qualsevol persona només buscant aquests indicadors pugui trobar el tipus de materials que l'interessen, etc. Però no estem disposats a fer-ho d'aquí dos o cinc anys una altra vegada. Per tant cal arribar a un acord amb l'administració per veure com aquesta actualització bibliogràfica permanent es porta a la pràctica, i com la localitat de

l'Hospitalet pot tenir un fons local utilitzable per qualsevol persona que vulgui fer-lo servir. Per tant, hem d'arribar a un acord a través de les biblioteques locals per poder portar a la pràctica aquest tipus de coses, la qual cosa és un pas més respecte al que havíem fet en un primer moment.

Un segon bloc de treball gira entorn del manual d'història. A la ciutat de l'Hospitalet hi ha tota una sèrie de treballs i des de fa tres anys un grup del Centre d'Estudis, unes dotze persones que acabaven de llicenciar-se i alguns que portàvem una mica més de temps, doncs, ens vam posar a treballar sobre un manual d'història de la ciutat. Aquest manual és una anàlisi crítica de tot el que s'havia publicat i s'intenta elaborar uns materials bàsics de cara al coneixement de la ciutat. No ho hem volgut publicar, ni de moment ho pensem publicar; perquè ens sembla que no es tracta únicament de publicar-ho, sinó que del que es tracta és de potenciar el coneixement de la ciutat, que és l'objectiu pel qual ens hem estat tres anys treballant sobre això. Aleshores, quin propòsit té això? Fent un segon pas, es vol convocar els mestres de bàsica i professors d'institut per fer una moguda general aprofitant la reforma de l'ensenyament. I per tant, doncs, convocar tothom per dir: «va posem-nos-hi, busquem els recursos d'on faci falta» —sempre menys dels que vols i sempre amb una part de treball voluntariat absoluta, o gairebé absoluta. Ara estem en aquesta fase, la qual cosa vol dir que s'entengui què vol dir la reforma i quin tipus de currículum es planteja i, per tant, com adequar el que el Centre d'Estudis pot oferir a les necessitats de la localitat per aplicar aquest currículum de les ciències socials. Aquest és un segon joc. Un segon joc que ha d'anar empalmat amb un muntatge que reculli elements de la història local a través d'aquest manual. I encara pensem en recursos com els àudio-visuales i altres, però aquests encara no els tenim prou dibuixats per poder-ne parlar. Per tant l'obsessió no és la publicació, l'obsessió és la divulgació, perquè sinó som rates de biblioteca tancades sobre el nostre propi esforç i no aportem res a la comunitat.

Un tercer bloc de treball gira entorn de l'associacionisme. Aquest seria el tema central de l'esforç del centre d'estudis des de fa tres anys. Això ha suposat, en primer lloc, un seminari amb entitats actuals per veure quins problemes tenen

Diverses instantànies del Mercat de Publicacions del I Congrés Internacional d'Història Local de Catalunya. La problemàtica de les publicacions i la seva difusió és el pal de paller de molts centres d'estudis: s'esmercen esforços i diners i els resultats no sempre són prou satisfactoris (Fotos: Lluís Castells).

les associacions de l'Hospitalet, on no saltres som una associació més; per tant, es tracta de plantejar-nos en comú quin tipus de problemes tenim. Una segona qüestió és fer unes fitxes per entitats, el que ha volgut dir a l'entorn d'un cinquanta entitats una mica seleccionades, sobre tot el tipus de problemes que ells tenen. I una tercera qüestió, que és la pròpiament historicista, seria els tallers d'història. Els tallers d'història tenen l'objectiu de recuperar la història entre els anys 60 i els anys 80. Aquest període és un moment important de la nostra història local, i això s'ha fet a base de convidar els veïns a posar en comú el tipus de problemes que ells van tenir durant aquests vint anys com a element central al procés associatiu d'aquest barri. Això ho hem fet a tres barris, i ho hem començat a dos més. Els resultats d'aquests tallers ens portaran a una reflexió col·lectiva amb el grup de treball que ho estem portant a terme, una reflexió sobre quin moviment associatiu hi ha hagut a l'Hospitalet durant aquest període, quins elements comuns han sortit a través d'aquests tallers de cada barri, quin tipus de problemes avui han desaparegut, i quins apareixen de nou, etc. Tot això ha d'acabar amb unes Jornades sobre associacionisme local, que esperem que podrem muntar cap al mes de març del proper any. Alguns dels tallers no estaran acabats, però sí que tenim altres tipus d'estudis per poder-ho iniciar.

Bé, això seria una mica el perquè d'un programa i com treballem a l'entorn del programa, la qual cosa vol dir que el nombre de gent que es mou a l'entorn del Centre d'Estudis és molt ampli, és bastant ampli. Això no vol dir que les recerques individuals que sorgeixen, per iniciativa dels associats, es menyspreïn, sinó que evidentment s'acullen i que es mira de canalitzar-les, si és possible, a nivell de publicació. Utilitzem dos tipus de publicacions, els *Quaderns d'Estudi*, cada vegada més monogràfics, i l'edició dels llibres que ens sembla que val la pena editar.

Els problemes que tenim al Centre són, d'una banda, la manca de recursos, que em penso que és ben clara. Significa el moviment constant a l'entorn de les administracions i de les caixes d'estalvis i de tot el que faci falta per poder trobar recursos. D'altra banda, estem a les portes del segle XXI i per tant ens sembla que ja no es pot parlar simplement de voluntariat a l'entorn dels centres d'estu-

dis, sinó que hauríem de ser en aquests moments una mica més agressius i buscar formes d'assegurar la supervivència dels centres d'estudis, exigir un mínim de professionalització, i un mínim d'estructura física i de persones que tinguin una dedicació per poder-ho portar a la pràctica. Per tant, s'ha d'exigir a les polítiques culturals de les administracions que tinguin en compte els centres d'estudis d'una manera concreta, i que em penso que, en aquest moment, hem de sumar esforços de cara a poder-ho portar a la pràctica.

De cara a aquesta coordinació, caldria potenciar el debat sobre la recerca local —i això penso que ho estem fent aquests dies—; l'intercanvi i el coneixement d'experiències entre els centres d'estudis és un element fonamental, i hem de fer valer la funció dels centres davant de les administracions i altres sectors culturals no oficials, per poder buscar els recursos que són necessaris. En aquest sentit, Andreu Mayayo va escriure sobre els punts que permetrien anar cap a una coordinació dels centres d'estudis, i el pas següent es va fer a Lleida quan es va iniciar una enquesta de manera que veiem com és possible de tirar-ho endavant. Un primer pas és el de la informatització de les bibliografies locals de cada lloc, i un segon pas seria parlar a nivell de publicacions, és a dir, buscant un sistema col·lectiu de publicació en lloc de fer tants esforços com fem cada centre d'estudis per intentar fer alguna cosa.

UNA HISTORIA LOCAL ESTÈRIL?

Jordi Canal: La meua intervenció serà lleugerament diferent de la dels altres integrants d'aquesta taula rodona. I bàsicament per dues raons: la primera pel fet que la meua reflexió presenta tant els avantatges com els desavantatges de la distància, és a dir de la no directa implicació en el tema de debat, i que per tant aquesta reflexió em permet fer-la des del fet de no pertànyer a cap centre d'estudis locals. La segona perquè presentarà una situació negativa com a base de reflexió, és a dir, jo no parlaré de centres d'estudis actius, com podrien parlar els meus companys de taula, perquè pertanyen a centres d'estudis actius, renovats, sinó que parlaré de centres paralitzats, o morts. I uns i altres conviuen, tot i que sovint s'ignoren, a hores d'ara a Catalunya. Tal i com se'm va demanar

des de l'organització, parlaré d'un cas concret per tal de passar a fer posteriorment una sèrie de reflexions generals sobre els centres d'estudis i també sobre la història local.

El cas que conec amb més profunditat, i que per tant articularà la meua intervenció, és el del Patronat d'Estudis Històrics d'Olot i Comarca, tot i que moltes de les coses que diré podria assimilar-les a alguns altres casos de les comarques gironines, com l'Alt Empordà o el reguitzell d'Amics d'un lloc o d'un altre, de Besalú, o de la Vall de Bianya, de Sant Joan les Fonts, etc. El cas olotí, el del Patronat d'Estudis Històrics d'Olot i Comarca, agrupa tot un conjunt d'estudiosos, que han fet de la història local el seu marc d'estudi; en la seva major part es tracta d'afeccionats, hereus de Joaquim Danés, l'historiador local per excel·lència de la ciutat d'Olot, autor d'una història de la ciutat que, si mai acaba de ser publicada, tindrà una quarantena de volums; una història que és simplement una recopilació de dades i transcripcions de documents interminables, amb l'agreujant que ben sovint aquests són d'una poca fiabilitat aclaparadora.

El Patronat d'Estudis Històrics d'Olot i Comarca, malgrat que connectés teòricament amb intents semblants d'abans de la Guerra Civil, de fet s'alça sobre l'herència i el record de Danés, del Danés d'aquesta *Història d'Olot*, escrita a la post-guerra, i infinitament allunyada dels articles de divulgació històrica que ell mateix havia escrit en els anys vint i trenta, en el marc d'una altra conjuntura. L'única activitat destacable del Patronat és l'edició, amb una periodicitat més o menys anual, d'una miscel·lània d'articles. De tant en tant, cada un o dos anys, fan alguna conferència i prou. El balanç penso que és certament pobre. Mirem-nos, però, a més, aquest únic element que l'integra, aquests *Annals* que publiquen. Fins a l'actualitat n'han aparegut un total de deu, el primer dels quals el 1977, s'hi pot trobar de tot, però alhora a cada número apareixen sempre els mateixos noms: és a dir, en nou articles a deu números diferents, trobem a mossèn Joan Pagès, rector de Les Preses i vocal de la junta del Patronat, i a Ricard Jordà, el tresorer; en vuit a Josep Morral, secretari del Patronat, i a continuació Solà Morales, el president de l'entitat, i a altra gent que es va repetint a cada número. Si agafem, però, el primer dels casos, el cas de mossèn Pagès, veurem com al llarg de tots aquests números ha publi-

cat articles sobre temes tant diversos com el monestir del Bages, la nissaga dels Campderric, la família Brili, Olot durant els anys de 1630 a 1650, la parròquia de Sant Miquel de la Cot, el comte Sunifred, notes històriques de Puigpardines, Ridaura als segles XVII i XVIII, o bé, l'últim, *Les Preses a l'època de les guerres carlines*, un treball de més de cent pàgines, no inèdit, que conté una bibliografia final on com a obres consultades apareixen només la *Història de Catalunya* de Soldevila i la d'Olot de Danés, el llibre de Núria Sales sobre els mossos d'esquadra, i *Un senyor de Barcelona* d'en Josep Pla. Penso que es podria dir que el Patronat viu tant d'esquena a les noves promocions d'historiadors universitaris com a la societat, tot prosseguint i perpetuant, amb algunes excepcions, una manera de fer història no tant en recés, malauradament, com caldria desitjar.

En conclusió, em sembla que tot i que a molts llocs s'ha replantejat i renovat el paper que han de fer els centres locals d'estudis, encara hi ha moltes coses per fer i molts centres per renovar. El *boom* de la història local els anys 80, però, més que servir-los d'estímul renovador, ha estat una excusa que han utilitzat per legitimar-se. Un centre d'estudis, em sembla, hauria de contemplar com a mínim un parell o tres d'elements: un, ser un nucli de discussió i base i estímul de recerques; dos, ser un centre difusor i, per tant, de connexió amb la realitat social circundant; i tres, ser un centre de publicació d'estudis, però, i això em sembla fonamental, ha de ser capaç de seleccionar, de recomanar, i si cal de rebutjar.

Malgrat haver presentat un cas negatiu, sóc, això no obstant, optimista respecte a l'evolució del conjunt de centres d'estudis locals, optimisme que deriva sobretot d'iniciatives de centres i grups, alguns dels quals tenen participació en aquesta taula. No sóc, en canvi, tan optimista pel que fa al balanç que, després d'un temps de conreu d'això que en diem la història local, em sembla que es pot fer. L'èxit i el *boom* d'aquesta història ha acabat legitimant tota recerca que s'hagi fet sobre el marc local, encara que no contingués ni referències generals, ni reflexions, ni es plantegés qüestions o qualsevol tipus de problemes, sinó només pel lloc on es feia l'estudi. I això em sembla profundament estèril. Penso que allò que ens hauria de preocupar són els temes, els problemes a estudiar, i no pas el marc geogràfic en ell mateix. Per tot plegat vull acabar citant una frase de

Hobsbawm, d'una extraordinària lucidesa, que citava també Miquel Solé en la seva comunicació, i que resumeix una mica el que voldria acabar dient, és a dir que «mentre admetem —diu Hobsbawm— que estudiem el mateix univers, l'opció entre microcosmos i macrocosmos serà només un problema de selecció de la tècnica més adequada».

FINANÇAMENT I VIABILITAT ECONÒMICA DELS CENTRES

Josep M. Benaul: Ara procedirem a les intervencions; el mecanisme és aquest que he dit: demaneu la paraula, jo us la donaré i us identifiqueu tot seguit abans d'intervenir.

Joseba Agirreazkuenaga, de la Sociedad de Estudios Vascos. M'ha sorprès que en una societat catalana i exposat per catalans, no hi hagi una visió més mercantil dels centres d'estudis. És a dir, jo entenc que aquests centres d'estudis poden tenir futur a mesura de la seva mercantilització. I jo entenc que el producte cultural és un producte com aquest bolígraf o com aquesta ampolla d'aigua, i un producte al qual hem de sotmetre els trets de la nostra societat, al qual hem d'aplicar el binomi del cost, cost i productivitat, i mentre no apliquem aquest tipus de reglaments que a un industrial li semblarien normals, als centres d'estudis, crec que el seu futur està lligat al voluntarisme, però la seva capacitat de reproducció està seriosament malmesa. Per tant, em sembla que han de buscar el seu autofinançament, i amb això no vull dir que necessàriament han de ser entitats de beneficis i de lucre, però sí que almenys un percentatge dels seus costos han de ser autofinançats pels mecanismes normals que existeixen a la societat capitalista.

Una segona idea: mentre no venguem la viabilitat econòmica d'aquests centres d'estudis a les institucions públiques amb criteris econòmics —perquè les institucions públiques financien al País Basc per exemple unes grans fàbriques d'acer, Altos Hornos de Vizcaya, etc., i aquesta mena d'empreses es financien amb capital públic, però no al cent per cent. I mentre no venguem aquest tipus de centre d'estudis amb una mentalitat una mica empresarial, per entendre'ns d'alguna manera, a l'administració pública, serà molt difícil que aquesta administració pública justifiqui un donatiu o una mena de subvenció regular i, com aquí

s'ha exposat molt bé, una subvenció justificada. Ja que l'administració pública durant aquests deu anys ha pogut allargar la mà, però en els anys propers, probablement, amb les progressives retallades que estan tenint lloc en tots els pressupostos, els primers que es retallaran seran els d'aquesta mena d'accions socials. Mentre no inculquem a la societat que aquests centres d'estudis estan creant un valor afegit a tots els productes industrials, perquè tot producte industrial de l'entorn s'està beneficiant d'aquest centre d'estudis històrics —a mi m'agrada centre d'estudis socials—, s'està beneficiant indirectament, aquest centre d'estudis socials està generant un valor afegit al producte industrial de la zona. I mentre això no ho inculquem i no ho sapiguem demostrar —amb un estudi— haurem de seguir pidolant, però pidolar també té el seu límit.

Pere Anguera, del Centre de Lectura de Reus. Una petita reflexió, en part provocada per reflex mental amb el que deia el Joseba, però no ben bé de rèplica ni de contradicció, sobre els camins de finançament dels centres d'estudis. Jo em penso que en realitat només n'hi ha dos de camins: el primer és el que jo denomino el micromecenatge. Aquells centres que tenen un tou de subscriptors o d'associats que paguen, i que ja sabem perfectament que el 80 o el 90 per cent de subscriptors de l'entitat no es llegeix el llibre, però en canvi això li garanteix la continuïtat i fa possible que el llibre surti, i a més surti a un preu assequible, que el 10% que el llegeix o el fulleja el pugui tenir i no sigui un atracament a mà armada. El segon camí és la subordinació a les entitats oficials, amb les quals s'ha de fer pactes. Però jo aquí denunciaria un fet: ara hom repeteix, i se n'omple la boca, que a Espanya i a Catalunya no hi ha censura. És evident que tu no presentes el llibre i un censor —algun de molt il·lustre i que ha fet després carrera política, per exemple— te'l prohibia o te'l prohibeix com passava abans; però és una censura molt més sibilina, perquè has de demanar una subvenció per un tema i, aleshores, si el que demana la subvenció té fama d'esquerranós li deneguen, o si demanes un tema problemàtic; per exemple «Els primers Ajuntaments i els components del feixisme català», segur que et deneguen la subvenció per publicar això, perquè tot-hom, qui més qui menys, dels que estan actualment en el poder s'hi va embrutar les mans. Aleshores, quin és el camí

econòmic més viable i amb més futur? La subordinació ideològica i temàtica al poder polític a canvi d'aquests contractes, diguem-ne mercantilistes, o la continuïtat amb la bona fe de la gent, del personal que corre pel país que, ni que siguin de dretes, habitualment aguanten molt bé que l'entitat a la qual estan afiliats publiqui un llibre força esquerranós.

PROGRAMES COL·LECTIUS DE RECERCA

Ramon Arnabat, del Centre d'Estudis Penedesencs. Voldria recalcar la necessitat d'una cosa que ha apuntat en Llorenç Ferrer, entorn dels programes col·lectius de recerca. Em sembla fonamental, per dues raons: una, per la pròpia dinàmica i dignitat dels centres d'estudis i dels historiadors, que intentem fer una història seriosa des dels centres d'estudis; i la segona, perquè la història de Catalunya encara té moltes mancances. Un exemple, he treballat sobre els alçaments realistes i les guerres carlines: constantment es repeteix que sobre aquest tema només hi ha una informació o molt antiga, molt deformada, etc. Doncs bé, una possibilitat d'actuació seria treballar col·lectivament el tema amb un programa, amb unes idees, amb unes preguntes, amb uns objectius... La gent que estem interessats en aquest tema, treballaríem, em sembla, molt més a gust, molt més seriosament, i les nostres aportacions potser tindrien una certa importància dins la historiografia general. Em sembla que és un element que, fins i tot abans que arribin a consolidar-se estructures de federació, es podria intentar fer, i em sembla que seria molt profitós.

Llorenç Ferrer: Bé, jo voldria fer un parell de comentaris. Un a l'Antoni Gavaldà, sobre el model que ha presentat de Centre d'Estudis, que jo crec que és tan ambiciós que, en fi, ens quedarem els quatre oficials que ja hi ha —o els tres, no sé quants n'hi ha— i poca cosa més, perquè realment la quantitat de recursos que això necessita és tan extraordinària que, fins i tot com a objectiu, ho veig, en aquests moments, realment difícil. En aquest camp, sobretot, d'arxius que és el parent pobre dels ajuntaments i de gairebé tothom. Per tant, no sé, caldria potser aquest model intentar-lo millorar també a partir d'aquesta realitat més intermèdia de determinats centres d'estudis.

Per un altre cantó, hi ha un debat aquí

previ que és el tema de la professionalització i el tema del voluntariat. Jo estic d'acord que en aquests moments hi ha un clar retrocés a tots els nivells, per moltes raons; abans una associació, un ateneu, s'atrevia a fer un edifici, en aquests moments no hi ha ningú capaç de fer un edifici: és impossible. Per tant, evidentment, el voluntarisme està en clar retrocés. Però jo crec que treballant com es treballa hi ha unes possibilitats tan immenses que si optem per la via de la professionalització les escapcem per tot arreu. I, en fi, ja sé que tot va per la via de la mercantilització i per aquest tipus de qüestions, és evident, i això és el que permet fer productes de més qualitat, productes molt més bons, evidentment que sí. Però hi ha tota una altra marca en la nostra vida quotidiana de convivència dintre de les comunitats, dintre dels pobles, que crec que plantejar-ho tot per la via de la professionalització és abortar bona part, per mi, de la pròpia capacitat que té el país.

I per altra banda el tema que plantejava en Joseba, crec sincerament que el neoliberalisme no ha d'entrar als centres d'estudis. És a dir, hem de renovar les nostres portades dels llibres, hem de millorar la distribució, hem de fer productes de divulgació que es vinguin, i evidentment treure'n rendibilitat, però jo no accepto la via del neoliberalisme, per una raó molt senzilla, perquè acabarem fent aquelles coses que a mi no em dona la gana de fer. I punt.

Antoni Gavaldà: Bé, jo començaria pel final, remetent o comentant una mica el que ha dit en Llorenç Ferrer sobre els objectius. Jo apuntaria que serien millorables, i que els dotze que he exposat aquí es concretarien en dos apartats: uns que sí que serien, diguem-ne, obligatoris, o sigui una cosa que per ser un centre d'estudis es necessitaria això, i que es concretarien en set —que això no ho he dit en el seu moment— i cinc que serien optatius, però tendents realment a vertebrar un centre d'estudis.

Voldria entrar en el que ha apuntat Miquel Soler i ha sortit repetidament aquí sobre la federació, una possible Federació de Centres d'Estudis: fa poc, es va fer a Lleida un Congrés de Centres d'Estudis de parla catalana. Malauradament, la resposta no va ser molt àmplia; potser no es va saber donar la difusió escaient, però la difusió es va donar a partir del llibret verd, per entendre'ns —aquell llibret que té la Generalitat, caduc i obsolet, en el que hi ha les relacions dels centres d'estudis—

i després, és que ja no se'n sap res més. Aquí he vist, per exemple, agrupacions que desconeixia totalment, jo particularment, suposo que vosaltres també; algú, alguna cosa, que era la primera vegada que et sonava; per desgràcia, per mala sort, per desconeixença. En aquest Congrés de Lleida es va fer, va sortir, una comissió de cinc persones de cinc centres d'estudis diferents, que han tingut una primera reunió a Barcelona, on es va elaborar una enquesta, i aquesta enquesta s'ha tramès a tots els centres d'estudis coneguts —als que no es coneixen no es pot trametre perquè no se sap. Per tant des d'aquí faria una crida que tots aquells centres, tots aquells instituts d'estudis, totes aquelles agrupacions, tots aquells amics... que no hagin rebut l'enquesta en qüestió, que només cal que us dirigiu a aquesta mini-junta, aquest mini-comitè, que s'ha format inicialment per treballar. A partir d'aquí serà el moment, creiem, de veure què és el que en surt, i el que en surt si que haurà de ser motiu d'un debat entre els centres d'estudis. Entre tots hi podem col·laborar una mica si realment poguéssim instituir alguna cosa, que encara no sabem el què, que ho veurem en funció de les respostes, avançaríem molt més.

Llorenç Ferrer i Alós

Professor de la Universitat de Barcelona i president del Centre d'Estudis del Bages.

Antoni Gavaldà

Professor de la Universitat Antoni Rovira i Virgili i membre de l'Institut d'Estudis Vallencs.

Joan Camós

Professor d'institut i membre del Centre d'Estudis de l'Hospitalet.

Jordi Canal

Professor de la Universitat de Girona.

Joseba Agirreazkuenaga

Professor de la Universitat del País Basc i membre de la Sociedad de Estudios Vascos.

Pere Anguera

Professor de la Universitat Antoni Rovira i Virgili i membre del Centre de Lectura de Reus.

Ramon Arnabat

Historiador i membre del Centre d'Estudis Penedesencs.